

KERKUILENOVERLEG NOORD BRABANT
VERSLAG 1990 en 1991

door: Ger van den Oetelaar

Inleiding:

Voor U ligt nu het derde verslag van het kerkuilenoverleg in Noord Brabant.

Dit verslag gaat in op:

- feiten en wetenswaardigheden van de broedgevallen in 1990 en 1991 - aanvullingen van de getallen betreffende aantallen broedparen e.d. over de periode 1986 - 1990
- gegevens over het plaatsen van nestkasten door de diverse vogelwerkgroepen en personen die aangesloten zijn bij het kerkuilenoverleg over de periode vanaf 1972.

Uitbreiding deze jaren (90/91) niet alleen van de kerkuilpopulatie maar ook van de groepen/personen die aan het kerkuilenoverleg actief deelnemen.

De volgende groepen/personen zijn nieuw:

- * IVN De Maasvallei
- * Natuurwerkgroep Rucphen
- * Natuurwerkgroep Liempde
- * Dhr. Beeren, Budel

Het totaal is nu gekomen op 36 deelnemende groepen waarvan er 30 nestkasten plaatsen en controleren.

Wij wensen deze groepen veel succes in het kerkuilenwerk. Hopelijk zijn de andere vogelwerkgroepen bereid om de nieuwkomers wat tegemoet te komen.

Vaak staan b.v. in hun vestigingsplaats/werkgebied al kerkuilnestkasten van andere vogelwerkgroepen.

Het zou een goede start zijn voor deze nieuwkomers dat deze nestkasten naar hun overgaan.

Voor enkele van bovenstaande groepen is al het een en ander geregeld. Hopelijk kan dat ook voor de andere groepen geregeld worden.

PLAATSEN VAN KERKUILNESTKASTEN IN 1990 en 1991

Inleiding:

De onderstaande gegevens betreffen, wat de geplaatste kasten betreft, de periode 1972 tot/met 1992.

In de periode 01/01/90 t/m 01/01/92 zijn vele nieuwe kerkuilnestkasten geplaatst.

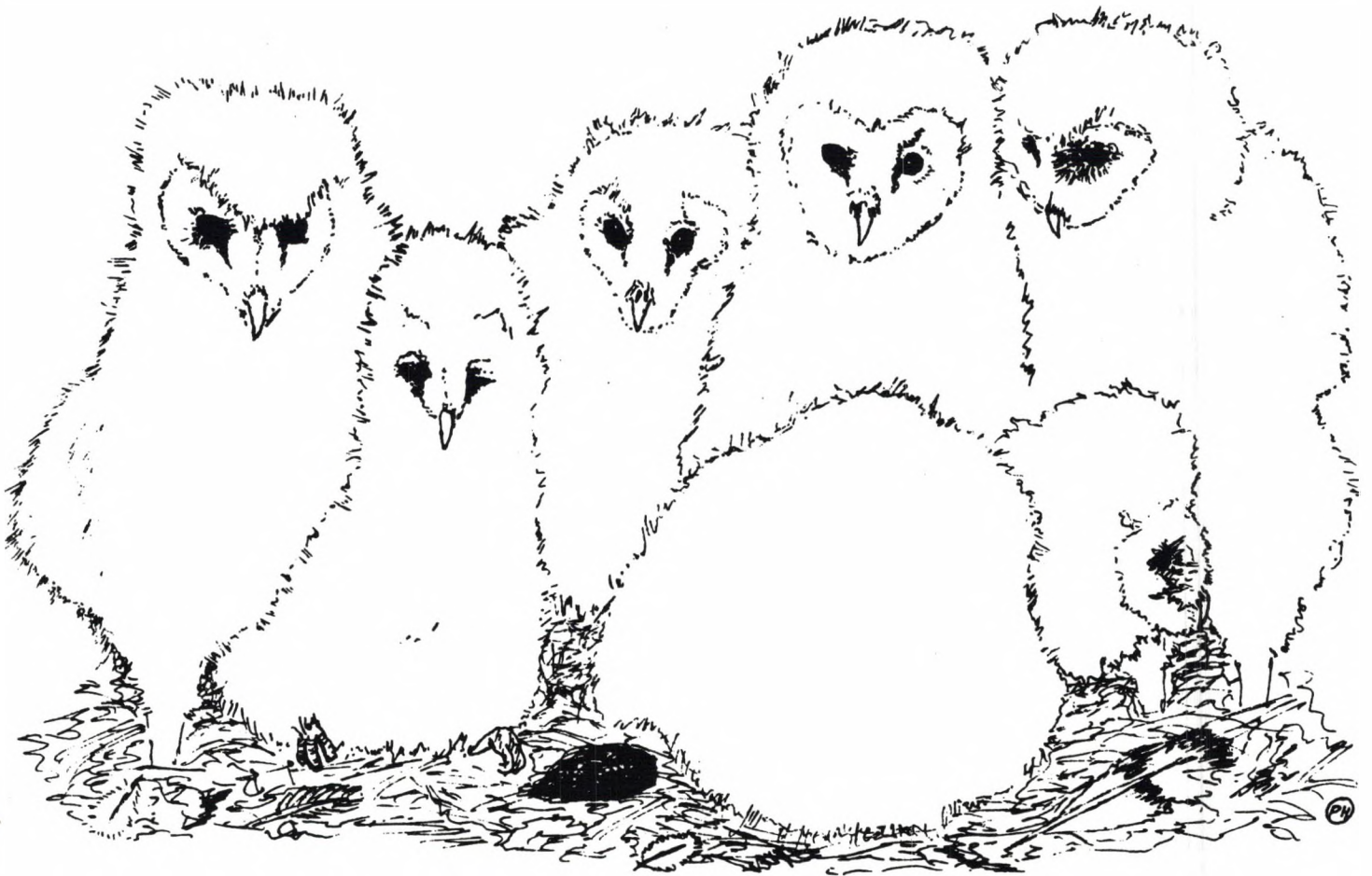
In totaal zijn er in Noord Brabant 670 kerkuilnestkasten geplaatst. Van deze 608 zijn er maar liefst 94 in 1990 en 43 in 1991 geplaatst.

In onderstaande tabel is per tijdsperiode het aantal geplaatste nestkasten weergegeven.

	'72-'80	'81-'84	'85-'88	'89-'92	overig*	Totaal
Altenatuur			2			2
Beeren Budel				3	2	5
Bolkenbaas	4	6	12	4		25
Graaf	4					4
Heemnatuurw.		5	4	3		12
Maasvallei	11		3	9	4	27
Eindhoven	4	2		1	2	9
Ken en Geniet	5	18	2	1	1	27
Midden Brabant	25	9		16	15	65
Drunen				15		15
Liempde	16	7	12		3	38
Ondersteijn			3	3	1	7
Saris		4	6	14	1	25
Den Bosch		2		10		12
Torenvalk	2	4			1	7
Helmond	5		7	4		16
Bergen op Zoom		18	10	12	4	44
Kempen	15	2	1	6	2	26
Kulert	4	6	8	7	3	28
Ortolaan		1		21		22
Pailjaart	1		5	6		12
De Peel	2	11	17	34	11	75
Etten Leur			3	14	3	20
Gemert				12		12
Geldrop	1	7		3		11
Veghel		4	1	28		33
Waalre					1	1
West Brabant		4	4	28	7	43
Zundert	15		1	21		37
Oss	3	12		6		21
Verheijen	1			1		2
Uden		5	14	6	5	30
TOTAAL	118	129	115	288	66	716 (670*)

[* onder rubriek "overige" vallen zowel nestkasten waarvan de plaatsingdata niet bekend zijn als 46 geregistreeerde "vrije" broedgevallen (716 minus 46 = 670)]

Uit bovenstaand cijfers blijkt maar weer de grote activiteit van de Brabantse Kerkuilbeschermers. Het totaal van 104 geplaatste nestkasten (met premie) in 1989 is in 1990 bijna geëvenaard (nu zonder premie). In 1991 kwamen daar nog 43 nestkasten bij. Voor vele kerkuilen zijn op dit moment geschikte broedgelegenheden voorhanden. Toch zijn ook nog op vele plaatsen nestkasten nodig. Vele werkgroepen hebben voor 1992 het plan opgevat om nestkasten te plaatsen.

nestkasten en toegekende nestkastnummers

Het systeem van toegekende nestkastnummers werkt tot nu toe uitstekend. Meer (automatiserings-) problemen zal het gaan geven als het aantal boven de 1000 komt. Om dit probleem te omzeilen krijgen alle nestkasten een nieuw nummer. Dit zal volgend jaar waarschijnlijk gaan plaatsvinden.

Onderstaande tabel heeft een opschoning ondergaan. Niet gebruikte nestkastnummers zijn toebedeeld aan werkgroepen die behoefte hadden aan extra nestkastnummers.

Wilt u gebruik maken van onderstaande tabel en de juiste nummers aan de provinciaal coordinator doorgeven.

VOGELWERKGROEP	NUMMERS toegewezen	NUMMERS geplaatst	NUMMERS over
KNNN-VWG-Eindhoven	1 - 10	1 - 9	10
Bolkenbaas	11 - 15 381-390 551-560	11 - 15 381/383-390 551-554	- 382 555-560
Graaf	16 - 20 341-346	16/17/19 342	18/20 341 343-346
VWG Den Bosch	21 - 25 851-857	21 - 25	851-857
VWG De Kempen	26 - 45 561-565 781-785 110	26 - 45 561-564 -	- 565 781-785
VWG-IVN-Oss	46 - 55 315-325 496-500	46 - 55 315-319 321-324 496-497	- 320 325 498-500
VWG West Brabant	66 - 81 531-540 423-430 876-899	66 - 81 531-540	423-430 876-899
Ken en Geniet	82 - 99 136 391-405	82 - 99 391-397	- 136 398-405

VOGELWERK GROEP	NUMMERS toegewezen	NUMMERS geplaatst	NUMMERS over
Saris	100-101	100-101	-
	105-109	105-109	-
	111	111	-
	190-200	191-200	190
	741-750	741-743	744-750
Oetelaar & Liempde	161-173	161-173	-
	175/178	175/178	-
	181-189	181-187/189	188
	566-575	566-575	-
	751-755		751-755
MIDDEN-BRABANT	110		110
	112-119	113-119	
	120-160	120-130	
		132-134	131/135
		137-140	136
		146-149	141-145
		151	150/152
		153-160	
	174/177/179	174/177/179	-
	188	188	
	347-358	352/353	347-351
	355-358	354	
681-900	681-685	686-690	
VWG De Pailjaart	131	131	-
	511-520	511-518	519-520
	756-760		756-760
Heem Natuurgroep	143/145	143/145	-
	277-284	277-284	-
	576-580	576-577	578-580
Vogelwacht Uden	104	104	-
	221-226	221-222	223
		224-226	368-369
	366-380	366-380	-
	481-490	482-489	481/490
	721-725	-	721-725
VWG Etten Leur	201-206	201-206	204
	915-929	915-927	928-929
	786-790	-	786-790

VOGELWERK GROEP	NUMMERS toegewezen	NUMMERS geplaatst	NUMMERS over
VWG Zundert	207-220 666-680 826-850	207-220 666-669 826-833	- 670-680 833-850
VWG De Peel	227-238 331-336 359-365 491-495 521-530 791-810 851-875	227-230 331-336 359-365 491-495 521-530 791-800 851-861	- - - 859 802 809-810 862-875
Altenatuur	626-630	626-627	628-630
VWG Bergen op Zoom	247-256 285-304 501-510	247-256 285/286/288 501-507	250/302 287/290 508-510
VW De Torenavalk	326-327 337-340 421-422	326-327 337-340 -	- 421-422
IVN De Maasvallei	540-550 980-995 691-700	540-550 980-993 -	- 994-995 691-700
VWG De Kulert	436-455 580-585 930-939	436-455 580-585 -	443 582-585 930-939
Verheijen	456-460	456-457	458-460
VWG Helmond	461-480	461-476	477-480
Natuur & Milieuver. Drunen	761-780	761-774	775-780
Ondersteijn	586-595	586-591	592-595
VWG De Ortolaan	605-620 900-914	605-620 900-902	- 903-914
VWG IVN Veghel	102/103/107 368-369 646-655 701-720	102/103/107 368-369 646-655 701-718	- - 715 719-720

RESULTATEN 1990 EN 1991

In onderstaande tabel zijn de resultaten vanaf 1986 weergegeven.

GEGEVENS OVER DE KERKUILBROEDGEVALLEN IN NOORD BRABANT OVER DE PERIODE 1986 - 1991

JAAR	AANTAL BROEDPAREN			AANTAL BROEDSELS	'VRIJE' BROEDPAREN	% 'VRIJE'	AANTAL TWEEDE BROEDSELS
	NBr	NED.	%				
1986	36	221	16,3	36	9	25,0	0
1987	48	258	18,6	51	13	27,1	1
1988	71	388	18,2	82	13	18,3	11
1989	111	713	15,6	111	7	6,3	0
1990	141	1135	12,4	153	25	17,7	12
1991	47	575	8,2	47	5	10,6	0

JAAR	AANTAL EIEREN	GEMIDDELD AANTAL EI/BROEDPAAR	AANTAL JONGEN UITGEVLOGEN	GEMIDDELD AANTAL JONG/BROEDPAAR
1987	140	2,8	130	2,6
1988	346	4,9	264	3,7
1989	473	4,3	342	3,1
1990	541	3,8	427	3,0
1991	134	2,9	80	1,7

resultaten 1990

1990 was een uiterst succesvol jaar. Landelijk gezien waren er over de 1200 broedgevallen. Voor een soort waarvan een tiental jaren geleden gevreesd werd dat deze uit zou sterven een ongehoorlijk hoog aantal. Een aantal zachte winters waardoor vele kerkuilen de kans hadden te overleven, het verdwijnen van persistente gifstoffen uit het milieu en de goede resultaten van 1989 zorgden voor uitermate goede uitgangssituatie. Daarbij was ook nog de voedselsituatie uitstekend en dankzij de vogelbeschermers waren er vele geschikte broedplaatsen.

Totaal resulteerde dit in ruim 140 broedgevallen met maar liefst minstens 427 (waarschijnlijk ongeveer 500) uitgevlogen jongen.

Deze resultaten zou een goede beginsituatie voor 1991 moeten zijn. De winter 1990/1991 was voor kerkuilen redelijk makkelijk te overleven.

resultaten 1991

De goede beginsituatie en spijt was 1991 voor kerkuilen een erg slecht jaar. Niet alleen het aantal broedgevallen was erg laag, maar b.v. het aantal aantal uitgevlogen jongen per broedpaar was sinds 1986 nog niet zo laag geweest (1,7!). Vele kerkuilenparen zijn wel een broedsel gestart maar hebben het verlaten of geen van de jongen hebben het overleefd.

De voor de regenperiode gestartte kerkuilen hebben het zwaar gehad, wat resulteerde in vele verlaten legfels. Zowel in geheel Nederland als in Noord Brabant kwamen vele, vele meldingen (ongeveer 50% ?) van door kerkuilen bezette nestkasten maar zonder eieren en/of jongen.

Dit alles is zeer waarschijnlijk te wijten aan de uitermate slechte voedselsituatie. Het aantal prooidieren zat in 1991 op een dieptepunt.

Landelijk gezien is het aantal terugmeldingen van dode teruggemelde kerkuilen sterk verhoogd. Het uitblijven van natuurlijke selectie door de zachtere winters had als resultaat dat bij de eerste beste selectiefactor die zich aandeede het effect groot was. Niet alleen jonge vogels (1990) maar ook oudere vogels werden daardoor het slachtoffer.

De verwachting is echter dat de het hoge sterfteeaantal geen grote invloed heeft op de potentiële broedvogel populatie voor 1992.

Vooraf jonge, eerstejaarsvogels bezetten een nieuwe broedplaats. In 1990 waren er maar liefst 48 nieuwe broedgevallen. Bijna geen van deze paren (maar 4 !) kwamen in 1991 tot broeden. Van de 'oudere' broedplaatsen waren er 33 bezet (= 39,8%).

JAAR	AANTAL NIEUWE BROEDGEVALLEN aantal/%		AANTAL 'NIEUWE' BROED- GEVALLEN 2e jaar bezet aantal/%		3e jaar bezet aantal/%	
1984	24	61,5%	17	70,1%	10	42,0%
1985	14	33,3%	9	64,3%	8	57,1%
1986	10	27,8%	8	80,0%	7	70,0%
1987	16	32,0%	8	50,0%	5	31,3%
1988	30	42,3%	20	66,6%	17	56,7%
1989	56	50,4%	40	71,4%	9	16,1%
1990	48	34,0%	4	08,3%	-----	-----
1991	10	21,2%	-----	-----	-----	-----
Totaal	208	38,9%	106	53,5%	56	37,3%

Hieruit blijkt maar weer dat kerkuilenparen welke een vaste broedplaats hebben in het voordeel zijn. Ook kan men concluderen dat bepaalde broedplaatsen erg in trek dus erg geschikt zijn. Een reden te meer om vooral deze broedplaatsen te beschermen.

Resultaten 1986 - 1991

Er van uitgaande dat 1991 een tijdelijke onderbreking aangeeft, is er een tendens van een toenemend aantal broedgevallen. De oorzaken zijn o.a.

* de afname van de invloed van de persistente pesticiden. Ondanks het nog steeds voorkomen van 'drins' (Dieldrin, Aldrin etc.) en DDT(DDE) wordt hun invloed minder op de kerkuilenpopulatie omdat de middelen niet meer gebruikt worden. De hoeveelheid van deze pesticiden in de grond neemt door uitspoeling af zodat deze stoffen in minder grote getale in de voedselketen terecht komen.

Als ze minder in de voedselketen terecht komen dan komen ze in minder grote concentraties in de kerkuil terecht.

Als deze concentraties voldoende laag zijn dan wordt de reactiesnelheid van de kerkuil niet nadelig beïnvloed zodat de kerkuil:

- meer jachtsucces heeft
- meer vetopbouw heeft
- minder vlug verkeersslachtoffer wordt

Tevens vindt er natuurlijk geen sterfte meer plaats door gifop-hoping.

Misschien is het zelfs zo dat de kerkuilwifjes net zo veel gif uit het lichaam verwijderen (via hun eieren), als ze opnemen via het voedsel. Gezondere wifjes leggen uiteraard meer eieren (misschien een verklaring voor het hoge gemiddeld eieraantal). Als men de geslachtsverhouding zou weten dan zou men hier nog zinniger dingen over kunnen vertellen.

* de toename van het aantal geschikte broedgelegenheden en de controle broedgelegenheden

Ten eerste in veel gebieden is het nestplaatsaanbod niet meer de beperkende factor. Niet alleen het aantal nestplaatsen is uitgebreid maar ook de veiligheid van de nestplaatsen is toegenomen. De huidige nestkasten zijn relatief veiliger voor de kerkuil dan schoorstenen e.d.

Ten tweede; door de intensieve controle komen er steeds meer kerkuilen boven water. Een gedeelte van de toename is heeft ongetwijfeld als oorzaak het verhuizen van een kerkuilpaar van een 'natuurlijke' broedplaats (onbekend bij de v.w.g.) naar een kerkuilnestkast (bekend bij v.w.g.) Als 'natuurlijke' broedplaatsen relatief onveiliger zijn dan is dit natuurlijk geen slechte zaak. De keuze van de broedplaats ligt uiteindelijk toch bij de kerkuil.

Het bovenstaande positieve geluid wordt gerelativeerd door de twee zaken.

Ten eerste is de huidige populatie een kleine t.o.v. enkele decenia geleden. We zijn er dus nog lang niet.

Ten tweede zien we een duidelijk dalende tendens t.o.v. de landelijke resultaten.

Landelijk gezien speelt Noord Brabant een steeds kleinere rol, zodat 1991 een dubbel dieptepunt aangeeft.

Brabantse werkgroepen zijn zeker niet minder actief dan de overige in Nederland. Waarschijnlijk moet de oorzaak gezocht worden in de algemeen verslechterende milieuomstandigheden in Noord Brabant. In grote gedeelten van Brabant vindt en veresting en verdroging en verzuring plaats. deze accumulatie van nadelige invloeden heeft zeker zijn invloed op het natuurlijke milieu en heeft daardoor ook zijn invloed op het aantal geschikte milieus voor kerkuilen. Brabant wordt meer dan gemiddeld geteisterd door deze nadelige milieuvloeden. Dit blijkt niet alleen uit het aantal kerkuilen maar uit bijna elke andere inventarisatie.

Het wordt hoog tijd in Brabant dat er iets gedaan wordt. Menig studeerkamer puilt uit van de rapporten. Concreet hebben deze plannen voor de natuur nog bitter weinig opgeleverd.

Bezetting van de nestkasten

In 1990 waren er 523 nestkasten beschikbaar (geplaatst voor 1 jan. 1990). Hierin broedden 116 paartjes kerkuilen (141 minus 25 'vrije').

De bezettingskans was dus 22,2% in 1990. In 1991 waren er 617 kasten beschikbaar. Hierin broedden 42 paartjes kerkuilen (47 minus 5 'vrije'). In 1991 was de bezettingskans 6,8%. Een diepterecord.

Als in 1992 de voedselsituatie zodanig is dat de bezettingskans weer normale proporties aanneemt, dan kunnen we in 1992 ongeveer 150 broedparen verwachten in nestkasten met daarbij ongeveer 15 'vrij'. In totaal dus ongeveer 165 broedparen.

Bezettingskans:

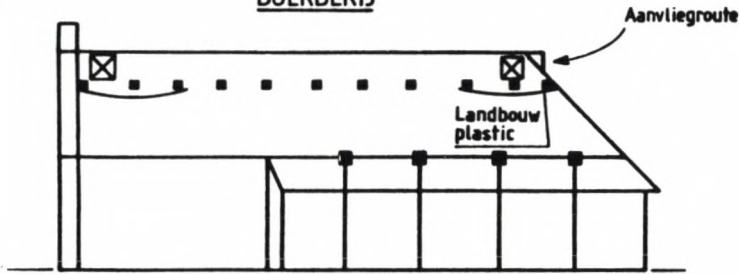
1986	8,2%
1987	9,5%
1988	14,9%
1989	22,2%
1990	22,2%
1991	6,8%
1992	?????

DEELNEMENDE VOGELWERKGROEPEN/PERSONEN WELKE KERKUILNESTKASTEN IN
NOORD BRABANT PLAATSEN EN CONTROLEREN

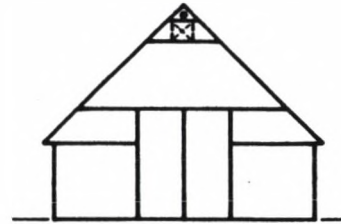
Recordnummer	VOORNAAM	ACHTERNAAM	ADRES	PLAATS	TELEFOONNR
2	Vogelwacht Den Bosch e.o./Gerard v.	Aalst	De Sikkel 4	Heesch	04125-4183
13	VWG IVN Valkenswaard / Ad van	Asten	Pb 247 (Weidenstr 37 Neerpelt)	Valkenswaard	
55	Dhr.	Beeren	Kard. de Jongstraat 110	Budel	04958-3437
61	VWG Altenatuur/ Andre v.d.	Berg	Lijsterbeshof 3	Sleeuwijk	
75	IVN De Maasvallei WGR Vogelw. Ton	Berg van den	Overambt 22	Vierlingsbeek	04781-1871
20	Kees	Bolkenbaas	Koolmees 12	Sprang Capelle	04167-744140
1	KNNV vwg Eindhoven / R.	Bossong	Floraplein 23	Eindhoven	040-114162
42	VWG De Kulert / Henk	Cleutjens	Reusel 17	Deurne w: 040-346302	04930-17159
58	IVN Riethoven / J.	Das	Tonterstraat 18	Riethoven	04902-16075
57	Natuur en Milieuver. Drunen/ F. v.	Dijk	Vennestraat 11	Drunen	04163-75203
22	J.J. de	Graaf	Visserskade 32	Hank	01622-3113
8	IVN Oss /Wim	Gremmen	Molenweg 90	Berghem	04123-1545
19	Piet van	Happen	Waardstraat 15	Geldrop	040-862739
12	VWG Zundert / Gert van der	Hart	Krochtenweg 3	Zundert	01696-4793
40	Ken en Geniet M. van der	Heijden	Meidoornstraat 19	Dongen	01623-12141
71	VWG Etten Leur/ Dhr.	Hendrixx	Lange brugstraat 37	Etten Leur	01608-16334
4	Vogelwacht Uden / J.W.	Hermans	Broekmorgen 28	Uden	04132-69804
27	VWG Midden Brabant / Nico	Hilgers	Achthoevenstraat 43	Udenhout	04241-4258
48	VWG De Peel / F.	Hoefnagels	Oliemolen 10	Asten	04936-1356
6	Madese Natuurvrienden / Cor	Huijgens	Burg. van Campenhoutstraat 58	Made/Drimmelen	
15	Westbrabantse VWG / Ad	Jansen	Bouwerij 12	Galder	076-614150
68	VWG Midden Brabant., Gerard van de	Kaa	van Rijckevorsseellaan 17	Disterwijk	04242-15364
50	I.V.N. De Maasvallei/ Frank van	Kalleveen	Bosweg 42	St. Anthonis	08858-2763
11	VWG Heemkunde St Oedenrode / H. de	Koning	Heistraat 59	St Oedenrode	04138-76029
70	Natuurwerkgroep Liempde /Leo van de	Laar	Smidsepad 33	Liempde	04113 - 2330
17	VWG De Torenvalk / Rien de	Louw	Langenboomseweg 47	Zeeland	08865-2240
59	Dre van	Mierlo	Heerstraat 3	Leende	04906-1322
7	Vogelwerkgroep Bergen op Zoom/Rinus	Muis	Krommeweg 32	Steenbergen	01670-67017
18	VWG Midden Brabant / Ger van den	Oetelaar	Kasterensestraat 15	Liempde	04113-2043
23	Toon	Ondersteijn	Spurkstraat 62-a	Den Dungen	04194-2796
46	VWG "De Pailjaart"/ Marco	Renes	sPINNERSTRAAT 6	Best	04998-93008
63	VWG Gemert / Ad	Rijnen	Arthur van Schendelstraat 25	Gemert	04923-61864
14	VWG Helmond e.o. / Toon van	Rijt	W. Prinzenstraat 59	Helmond	04920-45701
9	VWG Geldrop / Ben de	Ruiter	Heibeekstraat 40	Geldrop	040-857931
24	Ad	Saris	Hopveld 21	Heeswijk Dinther	04139-1038
33	VWG De Peel/ J. v.d.	Spek	Molenbrugweg 9	Someren Heide	04957-435
64	VWG IVN Veghel / Jan van de	Tillaart	Krekelshofstraat 34	Mariaheide	04130-43509
5	VWG De Peel / Dhr.	Verheijen	Lienderweg 2	Asten	04936-6166
35	B.	Verheijen	Mariastraat 46	Mariahout	04992-1426
60	VWG De Ortolaan / Antoon	Verhoeven	't Hof 24	Beek en Donk	04929-62460
72	VWG Gemert t.a.v. Martin	Vink	Weversstraat 22	Gemert	04923-65726
3	VWG De Kempen / Wim van de	Voort	Kruisstraat 75	Reusel	04976-1759

MOGELIJKHEDEN VOOR HET PLAATSEN VAN EEN KERKULENNESTKAST

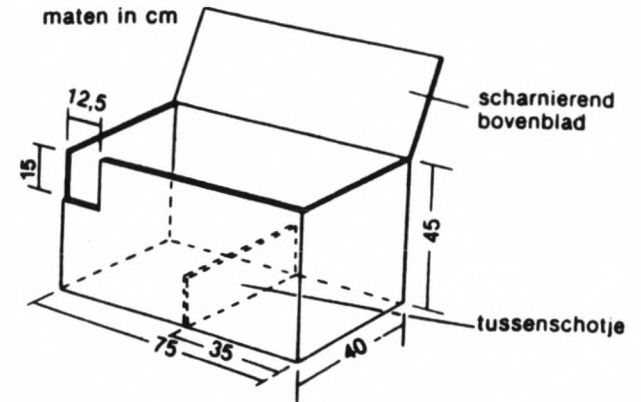
BOERDERIJ

Doorsnede: Zij-gevel

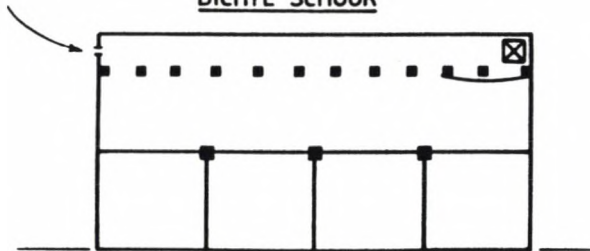

achter-aanzicht

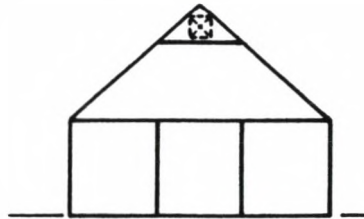

Schema van een broedkast voor de kerkuil.
(oud hout gebruiken)

DICHTE SCHUUR

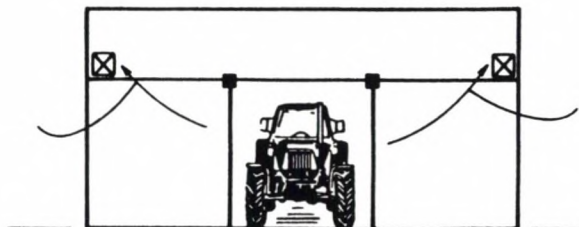

Doorsnede: Zij-gevel

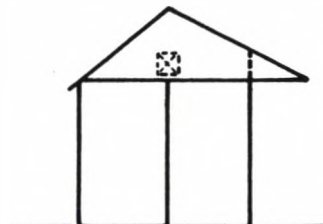

achter-aanzicht

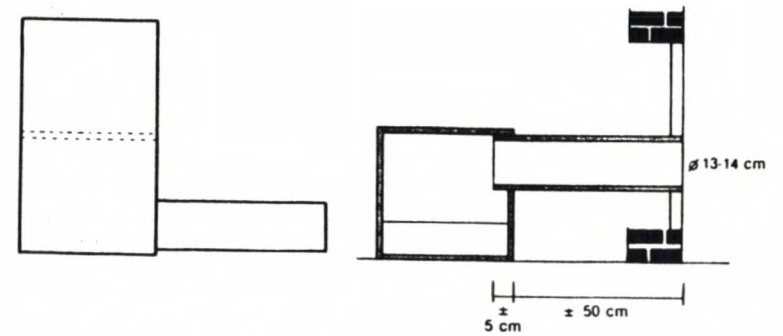
OPEN KAPSCHUUR

Voor-aanzicht

Zij-aanzicht

Tekening van een inlooppijp.
(Vogelwerkgroep midden-Brabant)